

סוקרים ספרים

נערים ונערות בסיכון: פגיעות, חוסן ותמיכה חברתית

מלי שחורי-ביטון ומאיר חובב (עורכים)

הוצאת כרמל וקשת, 2015. 335 עמודים.

אסופת המאמרים בעריכתם של מלי שחורי-ביטון ומאיר חובב עוסקת בנושא אשר עולה תדיר לכותרות ונמצא בלב השיח המקצועי והחברתי בישראל – עולמם של בני הנוער בסיכון. האסופה עוסקת בבני נוער אשר נסיבות חייהם מביאות אותם למצבי סיכון וסכנה ולפגיעות גדולה יותר מצד אחרים, מבוגרים ועמיתים. כמה פרקים עוסקים גם בבני נוער עבריינים.

ייחודה של האסופה הוא בשילוב נושאים ודיסציפלינות שכתבו חוקרים ותיקים וצעירים. אחד-עשר פרקי הספר מציירים תמונה מורכבת אך ברורה של תקופת ההתבגרות והשלכותיה על רווחתם של בני הנוער. ספרות רחבה עוסקת בהשלכות של גיל ההתבגרות והשפעת הסביבה על התנהגויות מסכנות של בני נוער. הספר שלפנינו מתמקד בפגיעות של בני הנוער.

בפרק הראשון כותבת חגית כהן מדינה על הקשר החשוב בין רשתות תמיכה חברתיות, או העדרן, לבין מצוקה של בני נוער. אמנם הפרק כתוב בחלקו כדוח מחקר, ואינו מרחיב בבחינת המשמעות של ממצאי המחקר, אך חשיבותו ניכרת. הפרקים השני והשלישי מתמקדים באוכלוסייה שטרם נחקרה דייה – נערות במצוקה – והם תורמים רבות לשיח בנושא. בפרק השני כותבת יעל וילצ'ק אביעד על מחקר שערכה, אשר בדק את הקשר בין 'משמעות החיים' לנטיות אובדניות של נערות. המחקר עצמו חשוב ומפורט, אבל מתבקש ניתוח מעמיק יותר של הממצאים. בפרק השלישי דנות דוניה כאמל ומלי שחורי-ביטון בנערות ערביות בסיכון ובקשר שבין פגיעה עצמית לשמרנות, תוקפנות ושליטה עצמית. המחברות ראויות למחמאות על מחקרן ועל המיקוד באוכלוסיית הנערות הערביות.

פרקים נוספים בספר ראויים לתשומת לב בשל עיסוקם בקבוצות אוכלוסייה ספציפיות: בפרק הרביעי כותבות יעל אידיסיס וכנרת שטנגר-גוברין על הקשר שבין ידע ועמדות על מיניות לבין התנהגות מינית של בני נוער.

בפרק החמישי מציג ארנון אידלשטיין סקירה מעניינת על אוכלוסייה אחרת בסיכון,

בני נוער עולים. בייחוד ראוי לציון ניסיונו של המחבר להציג מודל תיאורטי מקיף של בני נוער מהגרים, החורג מגבולות התת-תרבות הספציפית.

בפרק השישי כותבים נטלי קוזרמן, מאיר חובב וגוסטוב מש על הקשר בין קורבנות מינית בילדות לבין מעורבות בהתנהגות עבריינית בגיל ההתבגרות. פרקים אלו עוסקים בנושאים משיקים, ויתרונם בביסוס ידע קיים ממחקרים אחרים בהיקף נרחב וביחס לאוכלוסייה בישראל.

הפרקים השביעי והשמיני עוסקים בגורמי חוסן או בהתערבויות חיוביות בקרב בני נוער. יחיעם שרלו ונתי רונאל מציגים מרכיבים של קרימינולוגיה חיובית כגורם התערבותי חיובי בחיי בני נוער. שי לניאדו ואורי תימור מתארים את תרומתו של חונך מקצועי לרווחת בני הנוער. אף על פי ששני פרקים אלו אינם פורצי דרך או חדשניים במיוחד, הם כתובים היטב ומבססים כראוי ידע קיים.

הפרקים התשיעי והעשירי עוסקים בחלופות מעצר לבני נוער, ובמידת-מה חורגים מהכיוון הכללי של הספר – עבריינות של בני נוער. בפרק התשיעי סוקרות עדנה שמשי-דידי וקרן ישראל-שלום סקירה ממצה של חלופות המעצר המוסדיות לבני נוער עוברי חוק. הפרק העשירי, מאת אלעד חמיאל וסופי ד. וולש, מציג מחקר מרתק, פורץ דרך ופרקטי, על החוויה האישית של בני נוער שנשלחו למעצר בית כחלופה למעצר מוסדי.

הפרק האחרון, מאת מאיר חובב, סוקר את התפתחות שירות המבחן לנוער בישראל. הסקירה מקיפה ומהווה בסיס טוב לכל מי שמעוניין ללמוד על התפתחות התחום בישראל.

לסיכום: פרקי הספר, רובם ככולם, כתובים היטב ותורמים לעוסקים בתחום. עם זאת, תרומתו של הספר יכלה להיות גדולה עוד יותר אם אסופת המאמרים הייתה הומוגנית יותר. בספר פרקים רבים העוסקים בבני נוער במצבי סיכון וכמה פרקים העוסקים בנוער עברייני. בהקשר הזה חשוב לזכור כי ככל הנראה הרוב המכריע של בני הנוער העבריינים היו גם נפגעים בעברם, אבל לא כך הדבר לגבי בני נוער בסיכון. לא נכון לטעון שמרביתם מעורבים בפעילות עבריינית, ומבנה הספר וכותרתו 'בני נוער בסיכון' אינו עושה צדק עימם.

סוקר: אשר בן-אריה